

[Co to je filosofie]

Ladislav Hejdánek

This is a part of the original document:

[\[Příležitostné poznámky, 1971\]](#)

jedná se o část původního dokumentu:

[\[Příležitostné poznámky, 1971\]](#)

◆ myšlenkový deník – záznam, česky, vznik: 9. 5. 1971

◆ philosophical diary – record, Czech, origin: 9. 5. 1971

(1)

Když položíme buď sami sobě, nebo někomu jinému otázku, co to je filosofie, nebo když někdo tuto otázku položí nám, může to mít několikerý smysl – a to smysl ne vždy legitimní, tj. nikoli vždycky opravdu smysluplný. Ptá-li se někdo neznalý, pak to lze omluvit jeho neznalostí; jestliže tomu jsme zvyklí, že se tážeme ve většině případů, kdy nám něco zůstává neznámo nebo nedostatečně známo (kdybychom totiž nevěděli o filosofii naprosto nic, nemohli bychom se po ní ani tázat), co to je, pak lze pochopit tuto otázku a způsob jejího kladení i v případě filosofie. Avšak právě v tomto smyslu na otázku, co to je filosofie, odpovědět nelze. Ten, kdo ji (neznale) klade, předpokládá totiž, že existuje nějaká rovina výpovědí o filosofii, která mu je nějak přístupná, aniž by k jejímu dosažení bylo zapotřebí splnit nějaké mimořádné předpoklady. Jinými slovy, takový tázající se člověk má za to, že mu je možno stručně a spolehlivě alespoň v obrysu naznačit, o čem jde, mluvíme-li o filosofii. Takový člověk předpokládá, že je možno zůstat na stanovisku, na němž on (neznale) setrvává, a přesto se lze spolehlivě dozvědět, co to vlastně ta filosofie je. To je sice omyl docela pochopitelný, ale svou pochopitelností nikterak neumenšený. Musíme vzít na vědomí, že neexistuje žádná rovina slovního vyjádření, která by mohla zůstat vně filosofie, když se má dobrat toho, co to filosofie vlastně jest. Jen filosofie je a může být kompetentní k odpovědi na otázku, co to filosofie vlastně jest. Každá nefilosofická odpověď na tuto otázku je větší nebo menší měrou falešná. To ovšem znamená, že dokonce samu otázku po podstatě a povaze filosofie může platně a relevantně postavit pouze filosof, a to filosoficky. Otázka, co to je filosofie, postavená nefilosoficky (nefilosofem), je vlastně nesmyslná, jak lze poměrně snadno prokázat. Jen filosofie se může (a také musí) tázat po sobě, přezkoumávat, čím vlastně jest, a tak se *de facto* „stavět do otázky“. A to je potom druhý smysl otázky po tom, co to je filosofie. Pak tuto otázku neklade člověk neznalý, nýbrž znalý. Člověk natolik znalý „věci“, aby se mohl platně a smysluplně tázat po tom, co to je filosofie ($24^{00}/0^{00}$), který ví o mezích své „znalosti“ a svého „vědění“ přinejmenším do té míry, že se netáže zbytečně (řečnický) a že ví, že se netáže zbytečně. Znalý člověk tážící se po tom, co to je filosofie, prokazuje svou otázkou ono sókratovské „vědoucí nevědění“, jímž se vyznačuje každé filosofické myšlení, protože je v podstatě vždy tázáním nebo shledáváním předpokladů k takovému novému a dále postupujícímu tázání. Samo slovo „filosofie“ (= *φιλοσοφία*) je už jakýmsi poukazem k této základní filosofické zkušenosti, totiž onomu směřování, tíhnutí, usilování o „moudrost“ (= *σοφία*), již ovšem nevládne, nýbrž kterou miluje. Lepším termínem (i pojmem) než moudrost je ovšem „pravda“. Filosofie je láskou k pravdě, je to „*filalétheia*“. Tato odpověď na otázku po povaze filosofie je právě tak přiměřená jako neuspokojivá. Nelze předem stanovit výměr, co to je pravda, tj. nelze pravdu uzavřít do nějakého výměru, do přihrádky, do kapsy; a protože filosofie svým nejhlubším zakotvením je vztažena k pravdě, nelze ani filosofii uzavřít do takové pojmové přihrádky. Proto je každý pokus o myšlenkové uchopení filosofie jaksi zvnějška prostě falešný, nepřiměřený. Bez toho, že se necháme strhnout, angažovat pravdou, nemůžeme mít ani ponětí o tom, co to je filosofie. Ale necháme-li

se strhnout a angažovat, jsme už na filosofické cestě, tj. sami už filosofujeme a jsme filosofové. Tím jsme však kvalifikováni, abychom se filosoficky tázali, co to je vlastně filosofie; také odpověď na tuto filosofickou otázku je nutně filosofická – odpovědí je totiž skutečně jen filosofie. Nejen tedy nějaké filosofické sebezkoumání a sebeověřování, ale skutečná, plná filosofie. Neboť neexistuje a neplatí žádná částečná filosofie – filosofie je vždy celá a úplná, i když se zabývá jedinou, a to sebeúže vymezenou otázkou. Je taková proto, že nikdy není a nemůže být speciální disciplínou, ale že se vždy a v každém okamžiku, v každém svém počínu vztahuje k celku – neboť je to právě celek, k němuž je vedena pravdou a který má pravdu svým základem. Filosofie je láskou k pravdě – a ve vztahu lásky není možná pasivita na žádné straně. Filosofie je aktivní, ale nesmí tím překážet aktivitě pravdy.

(2)¹

710509/710510

¹ Zde text končí. – Pozn. red.